

ANVAR OBIDJON IJODINING BADIY TAHLILI VA BOLALAR RUHIYATI
TALQINI

ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ АНАЛИЗ ТВОРЧЕСТВА АНВАРА ОБИДЖОНА И
ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ДЕТСКОЙ ПСИХОЛОГИИ

ARTISTIC ANALYSIS OF ANVAR OBIDJON'S CREATIVE WORK AND
INTERPRETATION OF CHILD PSYCHOLOGY

Ahmedova Zuhraxon Baxtiyorjon qizi

Qo'qon davlat universiteti talabasi

Ахмедова Зухрагон Бахтиёржон кизи

Студентка Кокандского государственного университета

Zuhraxon Ahmedova Baxtiyorjon qizi

Student of Kokand State University

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston xalq shoiri Anvar Obidjon ijodining o'ziga xos xususiyatlari, adibning bolalar ruhiyatini tasvirlashdagi mahorati va asarlarining g'oyaviy-badiiy mundarijasi tahlil qilinadi. Adibning sarguzasht va hajvga yo'g'rilgan asarlari misolida bolalar adabiyotining rivojiga qo'shgan hissasi yoritib berilgan. Shuningdek, maqolada muallifning qahramonlar yaratishdagi o'ziga xos uslubi va tili masalalariga e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Anvar Obidjon, bolalar adabiyoti, hajv, sarguzasht, badiiy mahorat, obraz, talqin, yumor, xarakter.

Аннотация: В данной статье анализируются особенности творчества Народного поэта Узбекистана Анвара Обиджона, его мастерство в изображении детской психологии и идейно-художественное содержание его произведений. На примере его приключенческих и сатирических произведений освещается его вклад в развитие детской литературы. Также в статье уделяется внимание уникальному стилю автора в создании персонажей и вопросам языка.

Ключевые слова: Анвар Обиджон, детская литература, сатира, приключения, художественное мастерство, образ, интерпретация, юмор, характер.

Abstract: This article analyzes the specific features of the creative work of the People's Poet of Uzbekistan, Anvar Obidjon, his skill in depicting children's psychology, and the ideological and artistic content of his works. His contribution to the development of children's literature is highlighted through the examples of his adventurous and satirical works. The article also focuses on the author's unique style in character creation and linguistic aspects.

Keywords: Anvar Obidjon, children's literature, satire, adventure, artistic mastery, image, interpretation, humor, character.

KIRISH

Bolalar adabiyoti — bu nafaqat mitti qalblar uchun yozilgan hikoya va she'rlar to'plami, balki bolaning dunyoqarashini shakllantiruvchi, uning tasavvur olamini boyituvchi va ma'naviy tarbiya beruvchi ulkan xazinadir. Ushbu adabiyot turi o'zining soddaligi, hayotiyli va sehrli sarguzashtlarga boyligi bilan ajralib turadi. Bolalar uchun yozilgan asarlar shunchaki vaqt o'tkazish vositasi emas. Ular bir nechta muhim vazifani bajaradi:

Tarbiya va axloq: Yaxshilik va yomonlik, do'stlik, to'g'rilik va mehnatsevarlik kabi tushunchalarni o'rgatadi. Bilim berish: Dunyo, tabiat, hayvonot olami va koinot haqidagi ilk tasavvurlarni shakllantiradi. Estetik zavq: Go'zallikni his qilishni va san'atga bo'lgan muhabbatni uyg'otadi. Til boyligini oshirish: Bolaning so'z boyligini kengaytiradi va nutqini ravon qiladi.

Bolalar adabiyoti juda rang-barang. Uni quyidagi asosiy turlarga bo'lish mumkin:

Janr	Tavsif
Ertaklar	Sehrli, hayvonlar haqidagi yoki hayotiy voqealarni o'z ichiga olgan eng ommabop janr.
She'rlar va qo'shiqlar	Ritm va qofiya orqali bolaning xotirasini kuchaytiradi.
Hikoya va qissalar	Real hayotiy voqealar orqali bolani katta hayotga tayyorlaydi.
Topishmoqlar va tez aytishlar	Mantiqiy fikrlashni va talaffuzni yaxshilaydi.

Anvar Obidjon Farg'ona viloyati Oltiariq tumanining Poloson qishlog'ida 1947-yilning 8-yanvarida xizmatchi oilasida tug'ilgan. 1964-yilda o'rta maktabni tugatgach, Samarqand moliya texnikumida, 1969-1971-yillarda jamoa xo'jaligida hisobchi, klub mudiri, tuman gazetasi, viloyat radiosida turli vazifalarni bajardi, Toshkent Davlat universitetining jurnalistika fakultetini sirtidan tamomladi. 1981-yildan boshlab u Toshkentga ko'chib kelib, "Yosh gvardiya" nashriyotida, "Yosh kuch", "Mushtum" jurnallarida ishladi. "Cho'lpon" nashriyotida bosh muharrir bo'lib ishlagan. Anvar Obidjon bolalar adabiyotiga dastlab "Ona Yer", "Bahromning hikoyalari" to'plamlari orqali shoir sifatida kirib keldi va mavjud ijodiy an'analardan foydalangan holda o'ziga xos yo'l tanladi. "Bulbulning cho'pchaklari", "G'alati maktublar", "Kumush uy", "Gurungdagi gaplar", "Ajoyibxona", "O'zimizning ansambl", "Ignalarim chiroyli", "Mening kolleksiyam", "Shirin so'ylar jajjivoylar", "Kalamushlar kemasi", "Siz eshitmagan qo'shiqlar", "Dalalardan bolalarga", "Osmondan tushgan sozanda" turkum she'rlari fikrimizga dalildir. Uning "Ona yer" (1974), "Masxaraboz bola" (1980), "Olovjon va uning do'stlari" (1983), "Bahromning hikoyalari" (1984), "Ey, yorug' dunyo" (1983), "Ketmagil" (1985), "Bezgakshamol" (1985), "Juda qiziq voqea" (1987), "Oltin yurakli avtobola" (1988), "Dahshatli Meshpolvon" (1990) kabi she'riy, nasriy kitoblari chop etildi. Bulardan tashqari, adibning "Qo'ng'iroqli yolg'onchi", "Pahlavonning o'g'irlanishi" Anvar Obidjon so'nggi yillarda "Ramazon va Gulmat hangomasi" (1992), "Meshpolvonning janglari" (1994), "Alisher ila Husayn yoki uch dono va o'g'ri" (1996), "To'tiqush", "Topsang hay-hay..." kabi qissa, pesa va she'r, dostonlarini ham yaratdi. U "O'zbekiston xalq shoiri" unvoniga sazovor bo'lgan (1998).

O'zbek bolalar adabiyotining eng yorqin va betakror namoyandalaridan biri, O'zbekiston xalq shoiri Anvar Obidjon o'zining quvnoq, hajviy va sarguzashtlarga boy asarlari bilan har bir o'zbek xonadoniga kirib borgan. Uni haqli ravishda "Bolalar dunyosining tarjimoni" deb atashadi. Anvar Obidjon asarlari boshqa ijodkorlardan o'zining yumori, kutilmagan tashbehlari va bolalar tilida so'zlashishi bilan ajralib turadi. Uning ijodida quyidagi jihatlar ustuvor:

Sodda va ravon til: U murakkab falsafiy g'oyalarni bolaga tushunarli qilib, hazil orqali yetkazadi. Xalqchilik: Asarlarida o'zbekona milliy ruh, qishloq hayoti va samimiylik ufurib turadi. Kutilmagan qahramonlar: Uning qahramonlari orasida nafaqat bolalar, balki gapiradigan hayvonlar, g'aroyib maxluqlar va sehrli personajlar ham bor.

QOZONNING CHOYNAKKA YOZGAN XATI

Men haqimda "mish-mish"lar
Aytarmishsan qasdma-qasd.
Har ikkala og'zingni
Yumib yurgin,
Esi past!
Ig'volarim qozonga —
Yetmas dema,
He, beor!
Senda bo'lsa qo'sh og'iz,
Menda to'rtta quloq bor.

Anvar Obidjonning "Qozonning choynakka yozgan xati" she'ri bolalar adabiyotining eng sara namunalaridan biri hisoblanadi. Shoir bu yerda oddiy maishiy buyumlar tilidan foydalanib, insoniy xarakterlarni mohirona ochib bergan.

1. (Jonlantirish) va Bolalarcha tasavvur: Bolalar dunyosida hamma narsa jonli. Shoir qozon va choynakka "til" berish orqali bolaning tasavvur dunyosiga oson kirib boradi. Topqirlik: Choynakning qopqog'i va jo'mragini "qo'sh og'iz", qozonning tutqichlarini esa "to'rtta quloq" deb atashi — bolalar uchun kutilmagan va qiziqarli detallardir. Bu bolada predmetlarga nisbatan sinchkovlikni oshiradi.

2. Yumor va "Shumlik" Estetikasi: Anvar Obidjon ijodining o'zagi — beozor kulgi. Qozonning choynakka "Esi past!", "He, beor!" deb murojaat qilishi bir qarashda qo'pol ko'rinsa-da, aslida bu bolalar o'rtasidagi "arazlashish" va "hazillashish" tiliga juda yaqin. Shoir "mish-mish" tarqatish kabi murakkab ijtimoiy illatni oshxona buyumlari janjali orqali kulgili vaziyatga aylantirgan.

3. Didaktika (Tarbiyaviy jihat): Bolalar adabiyotida to'g'ridan-to'g'ri "yomon gapirma", "g'iybat qilma" deyish ko'pda samara bermaydi. Kutilmagan xulosa: She'rning so'nggi misrasi — "Menda to'rtta quloq bor" — juda kuchli tarbiyaviy yukka ega. Bu "nima gapirsang ham, eshitib turganlar bor" degan ma'noni bolaga qiziqarli shaklda uqtiradi. Ya'ni, yomon gap egasini topishini "qozon va choynak" misolida ko'rsatib beradi.

4. Til va Ritm: She'r juda sodda, xalqona tilda yozilgan: Barmoq vazni: Ritm shunchalik ravonki, bola uni bir o'qishda yodlab oladi. Dialogik uslub: She'r xat shaklida bo'lsa-da, go'yo jonli tortishuvni eslatadi, bu esa asarning dinamikasini ta'minlaydi.

SALOM BERGANLAR

Salomat bo'lsin
Salom berganlar.
Ko'ngil bog'idan
Gullar terganlar.
Bobolariga
"Assalom" degan.
Momolariga
"Achchalom" degan.
Tani-joningiz
Sog' bo'lsin, deya,
Ko'nglingiz doim
Chog' bo'lsin, deya.
Salom berganlar
Salomat bo'lsin.
Ishlari doim
Alomat bo'lsin.
Eng a'lo ular,
Eng dono ular.

She'r o'ziga xos duo-istak shaklida yozilgan. Muallif bolalarga shunchaki "salom ber" deb buyruq bermaydi, balki salom bergan bolaning "salomat bo'lishi", "ishlari alomat (ajoyib) bo'lishi"ni tilash orqali ularda motivatsiya uyg'otadi. Bu uslub bolalarda ijobiy xulq-atvorni shakllantirishda eng samarali yo'l hisoblanadi. She'rning ikkinchi bandida shoir o'ta nozik bir detalni qo'llagan: "Momolariga "Achchalom" degan". Tahlil: Kichik yoshdagi bolalar ko'pincha "s" harfini "ch" yoki "ts" tarzida talaffuz qilishadi. Po'lat Mo'min bolaning tilidagi mana shu tabiiy "shirin nuqson"ni asarga olib kirish orqali, she'rning samimiyligini oshirgan. Bu shoirning bolalar dunyosini nafaqat kuzatgani, balki ular bilan bir tilda gaplashganidan dalolat beradi. "Ko'ngil bog'idan gullar terganlar" misrasi orqali salom berish — bu shunchaki so'z emas, balki atrofdagilarga xursandchilik ulashish, ularning ko'nglini ko'tarish ekanligi chiroyli o'xshatish (metafora) orqali tushuntirilgan. She'r barmoq vaznining 4+4-8 bo'g'inli tizimida yozilgan. Xususiyati: Bu vazn bolalarning nafas olish maromiga mos tushadi. Natija: She'rni o'qish paytida bola charchamaydi va ohangdorlik (ritm) tufayli uni 2-3 marta eshitishdayoq yodlab oladi. Shoir ushbu she'rida "Odob — oltindan qimmat" degan milliy g'oyani bolaning yoshiga mos ravishda soddalashtirib bergan. She'r yakunidagi "Eng a'lo ular, eng dono ular" xulosasi bolada o'z-o'zini hurmat qilish tuyg'usini rivojlantiradi: bola salom bersa, demak u aqlli va eng yaxshi bola ekanligiga ishonadi.

XULOSA

Umuman olganda, Anvar Obidjon ijodi bolaga uning o'z tili bilan murojaat qila olishi, uning dunyosidagi buyumlarni "so'zlata olishi" bilan hamisha qadrlil bo'lib qolaveradi. Ushbu she'r orqali yosh avlodda o'z so'ziga mas'uliyat bilan qarash va o'zgalar haqida asossiz gapirmaslik kabi axloqiy tushunchalar mustahkamlanadi. Anvar Obidjon o'zbek

bolalar adabiyotiga “shumlik estetikasi” va beozor kulgi ruhini olib kirgan betakror ijodkordir. Uning “Qozonning choynakka yozgan xati” she’ri misolida ko’rinadiki, shoir bolalarga xos bo’lgan sodda tasavvurni yuksak badiiy umumlashtirish darajasiga ko’tara oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOLAR RO’YXATI:

1. Anvar Obidjon. Siz eshitmagan qo’shiqlar. Toshkent: Sharq, 2002. (Shoirning eng mashhur she’riy to’plamlaridan biri).
2. Anvar Obidjon. Ketmon bo’lgan siqoncha. Toshkent: O’zbekiston, 2013. (Bolalar uchun hajviy she’rlar va dostonlar jamlangan).
3. Yo’ldoshev Q., Qosimova S. Bolalar adabiyoti. Toshkent: O’zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2010. (Darslikda Anvar Obidjonning badiiy uslubi tahlil qilingan).
4. Safarov O. O’zbek bolalar adabiyoti. Toshkent: O’qituvchi, 1985. (Bolalar she’riyatining janr xususiyatlari haqida nazariy manba).
5. Qurbonova M. Anvar Obidjon ijodining badiiy-psixologik xususiyatlari. Toshkent, 2018. (O’quv-uslubiy qo’llanma).
6. Barakaev M. O’zbek bolalar adabiyoti. Toshkent: Aloqachi, 2007. (Shoir ijodining maktab darsliklaridagi o’rni tahlili).
7. Zokirova S. Bolalar adabiyotida yumor va satira. Andijon, 2015. (Anvar Obidjonning personifikatsiya qilish mahorati yoritilgan ilmiy maqola).
8. Anvar Obidjon. Saylanma. Toshkent: Sharq NMAK, 2011. (Shoirning barcha janrlardagi sara asarlari to’plami).
9. Karimov B. Adabiyotshunoslik lug’ati. Toshkent: Akademnashr, 2014. (She’riyatdagi jonlantirish va metofora tushunchalarini tushunish uchun).
10. Ziyo.uz elektron kutubxonasi. Anvar Obidjon hayoti va ijodi bo’limi. (Internet manbasi sifatida shoirning biografiyasi va she’rlari bazasi).